

Úvodem

Monotematické číslo časopisu *Litteraria Bohemica*, které čtenář právě drží v ruce, je věnováno problematice českého literárního realismu, a vzniklo v rámci grantového projektu GAČR P406/12/0347 *Diskurzivita literatury 19. století v česko-slovenském kontextu*, uděleného na léta 2012–2016. Výzkum v rámci zmíněného grantu probíhá především na Ústavu bohemistiky FF JU v Českých Budějovicích, na Ústavu slovenskej literaúry SAV v Bratislavě, v Oddělení pro literaturu 19. století ÚČL AV ČR, v.v.i. v Praze, ale také za podstatné spolupráce odborníků z jiných institucí (zmiňme v této souvislosti alespoň pracovníci literární bohemistiky na FF MU v Brně, dr. Zuzanu Urválkovou, editorku tohoto monotematického čísla).

Základním cílem grantu je nový pohled na klíčové směrové (diskursivní) kategorie literatury 19. století – na klasicismus, romantismus, realismus a parnasismus. Z pragmatických důvodů (složení týmu, časové možnosti, možné překrývání výzkumu s prací jiných badatelských týmů) zůstala stranou moderna přelomu 19. a 20. století. Smyslem práce je znovu ověřit možnosti použití základních pořadajících rámců literárních dějin; pozornost je přitom primárně soustředěna k estetickým, morfologickým a tematologickým kritériím, tedy – praveno v jazyce českého strukturalismu – k imanentním kategoriím. Oproti tradičnímu pohledu národní filologie je ale zároveň pozornost zaměřena přes jazykově vymezené hranice národní literatury, ale také intermediálně, především k dobovému výtvarnému umění. Východiskem je tu recepční estetika s pojmem dobového recepčního horizontu. Klíčovým metodologickým bodem se stala představa literární historie jako synoptické mapy, vypracovaná Peterem Zajacem.

Prozatímním výsledkem dosavadního zkoumání je knižní svazek *České literární romantično*, uveřejněný v roce 2012 v brněnském nakladatelství

HOST.¹ Zde čtenář – kromě podrobné explikace metodologie – nalezne i text představující vstupní pracovní hypotézu k problematice realismu. Ten totiž – jakož i ostatní diskurzy – nechápeme jako statickou „etapu“, nýbrž jako vnitřně složitou a různorodě kontextualizovanou, proměňující se událost. Pozornost je v našem zkoumání soustředěna ke způsobům, kterými ten který diskurs – v našem případě realismus – koexistuje s jinými způsoby psaní, hledá a nalézá specifickou modifikační pozici, a to nejen v rámci jednoho žánru či období, ale i v celku díla jednoho autora, popřípadě v jediném textu. V případě realismu se podle našich dosavadních zjištění nejprve ve 30. a 40. letech experimentovalo s možnostmi realistické literární technologie, od šedesátých let pak nastala fáze programatické a zároveň extenze realismu do specifických literárních žánrů (povídka a posléze román). Teprve od sedmdesátých let ale můžeme registrovat podstatnější rozvoj realistického psaní, které – jak naznačují prozatímní výzkumy – kulminovalo až v první polovině dvacátého věku.

Výzkum českého realismu se zároveň ukázal být velmi komplikovanou a náročnou problematikou, jakou není možno komplexně pojednat v rámci jediného, byť i poměrně obsáhlého grantového projektu. Naprosto chybí moderněji provedený „sémantický úklid“,² systematicky nejsou prozkoumány vazby k evropské literatuře, ale ani interpretace jednotlivých jevů (textů či autorských poetik) – ty buď chybějí, nebo dnes metodologicky nedostačují. Naprosto nezpracovaná je problematika dobové recepce realistického psaní. Náš výzkum za této situace nutně musí přinést jen vstupní *membra disiecta*, což následně spoluurčuje i podobu tohoto časopiseckého čísla. Čtenář jistě postřehne, že převažující pozornost je tu soustředěna především k raným podobám realismu. Jedná se o logický postup, při kterém ale vyvstává před očima heuristická i koncepční náročnost etapy nutně následující, zabývající se jádrem realistické literární tvorby. Pro tuto práci ale nejsou v současné literárněhistorické bohemistice ani kapacity, ani předpoklady – k druhému z naznačených okruhů se snažíme alespoň směřovat. V tomto ohledu jsou texty obsažené v přítomném svazku mezibilancí, rekapitulací vstupních tázání, obhlédnutím výchozích zjištění a počátečních hypotéz. Jako takové je také doporučujeme čtenářskému zájmu.

Dalibor Tureček

1) V současnosti jsou pro totéž nakladatelství do tisku připravovány svazky *Český a slovenský literární parnismus* (editoři A. Haman a D. Tureček), respektive *Slovenský literární romantismus* (editoři P. Zajac a L. Schmarzová). Pod vedením D. Dobiáše se intenzivně pracuje na knize k problematice klasicismu.

2) Pojmosloví českého realismu se v rámci samostatného grantového projektu věnuje Martin Hrdina.